

UVJETNA ODGODA (I ODUSTANAK OD) KAZNENOG PROGONA – KOMPARATIVNI PREGLED I HRVATSKA KAZNENOPROCESNA STVARNOST

Izv. prof. dr. sc. Zoran Burić, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Izv. prof. dr. sc. Marija Đuzel, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

Doc. dr. sc. Ivana Radić, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

Konferencija „Konsenzualni postupci u hrvatskom i poredbenom kaznenom procesnom pravu te u iskustvima praktičara – predstavljanje rezultata istraživanja“

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 3, dvorana IV i
Google Meet, 9. prosinca 2022.

*Ovu konferenciju je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom
Sustavni pristup modelima konsenzualne pravde u hrvatskom kaznenom
postupku (IP-2019-04-1275)*

SADRŽAJ

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

- Normativni okvir
- Svrha instituta
- Opseg primjene (načelo proporcionalnosti)
- Tužiteljska diskrecija i ovlasti suda
- Procesna prava okrivljenika
- Uloga i prava žrtve

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

Normativni okvir

- **Čl. 206.d Zakona o kaznenom postupku – odbačaj na temelju svrhovitosti**
 - osnovana sumnja + k.d. - *ex officio* progon s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do 5 godina
 - pristanak okrivljenika na ispunjenje jedne ili više obveza (6)
 - suglasnost žrtve ili oštećenika
- **Primjena u praksi: od 2008. do 2017. 1% - 4,5% svih odbačaja k. prijave**
- **Poredbeno zakonodavstvo**
 - Njemačka, § 153a(1) StPo, od 1975. g.
 - Austrija, *Rücktritt von der Verfolgung*, 198-209b StPO, od 2004. g.
 - Francuska, *composition pénale*, čl. 41-2 i 41-3 CPP, od 1999.
 - Engleska, *conditional cautioning*, čl. 22 - 27 CJA, od 2003.
 - Italija, *Estinzione del reato conseguente a condotte riparatorie (2000.)*, *Sospensione del procedimento con messa alla prova dell'imputato (2014.)*, *Estinzione del reato per condotte riparatorie (2017.)*

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

Svrha instituta

- rasterećenje pravosudnog sustava
- humanizacija kaznenog pravosuđa
- postizanje ciljeva restorativne pravde

- Poredbenopravna iskustva
 - Engleska – rehabilitacija, primjena prema strancima
 - Njemačka – kod prvi put optuženih za lakša k.d.
 - Italija – rješavanje sukoba pretežno privatnog karaktera

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

Opseg primjene (načelo proporcionalnosti)

- ZKP/97 – kvalitativno, ne i kvantitativno ograničenje (niži stupanj krivnje i izostanak/neznatnost štetnih posljedica)
- ZID ZKP/2002: kvalitativni + kvantitativni kriterij → k.d. s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine
- **ZKP/08: kvantitativni kriterij**
→ **k.d. s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet godina**

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

Opseg primjene (načelo proporcionalnosti) - komparativno

- kvantitativni kriterij
 - Austrija i Francuska - kazna zatvora do 5 god.
 - Njemačka - novčana kazna ili kazna zatvora do 1 godine (*Vergehen*)
 - Italija (*sospensione del procedimento con messa alla prova dell'imputato*) – kazna zatvora do 4 godine
 - Engleska – u pravilu za lakša kaznena djela (*summary-only, either-way offences*)
- kvalitativni kriterij
 - Austrija, Njemačka

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

Tužiteljska diskrecija i ovlasti suda

- ovlasti tužitelja odustati od progona i primijeniti neformalne sankcije prema okrivljeniku samostalno ili uz formalnu suglasnost suda
- **ZKP-RH:**od 2002. → izostanak sudske kontrole
- **poredbena iskustva**
 - Njemačka, Francuska – zahtjeva se suglasnost suda
 - Austrija – suglasnost suda nakon podizanja optužnice
 - Italija – odluka suda
 - Engleska – široke ovlasti policijskih službenika i tužitelja (Crown Prosecution Service)

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

Procesna prava okrivljenika

- izričit pristanak okrivljenika
- upoznavanje s procesnim pravima i posljedicama primjene ovog instituta
- Engleska, Francuska – priznanje krivnje, kaznena evidencija!
- **ZKP/08** – ne sadrži posebne odredbe o pravima okrivljenika u postupku odlučivanja o uvjetnoj odgodi, primjenjuju se opća pravila o pravu na obranu
 - *de lege ferenda*:
 - uvođenje prava na besplatnu pravnu pomoć?
 - odredba o obavještanju okrivljenika o pravnim učincima pristanka na uvjetnu odgodu i nepoštivanja sporazuma?

I. UVJETNA ODGODA I ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA – TEORIJSKO NORMATIVNI I KOMPARATIVNI PRIKAZ

Uloga i prava žrtve

- snažan restorativni karakter instituta uvjetne odgode kaznenog progona
- specifičnost pristupa **ZKP** → **pristanak žrtve kao konstitutivni element/uvjet!**
- poredbena zakonodavstva - razlike u vrsti i stupnju uključenosti žrtve u postupku odlučivanja
 - žrtvu se u pravilu saslušava, ali ne traži suglasnost
- Austrija i Njemačka – pristanak žrtve kao uvjet samo kod primjene mjere posredovanja/medijacije između žrtve i počinitelja

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Zakonske izmijene odredaba o uvjetnoj odgodi kaznenog progona:

Je li potrebno propisati svrhu ovog instituta?

- Većina ispitanika ne smatra potrebnim da se u ZKP-u posebno propisuje svrha uvjetne odgode
 - Pojedini ispitanici smatraju kako bi propisvanje svrhe povećalo primjenu instituta u praksi, drugi smatraju kako bi takva zakonska odredba dodatno zakomplicirala primjenu instituta u praksi

Mišljenje ispitanika o svrsi uvjetne odgode kaznenog progona:

- OKRIVLJENIK: pružiti priliku okrivljeniku koji se po prvi puta pojavljuju kao počinitelji k.d., situacijski uvjetovano lakše k.d., ne ulazi u kaznenu evidenciju;
- NAČELO EKONOMIČNOSTI: kraće trajanje kaznenog postupka, rasterećenje rada sudova, manji broj formalnih kaznenih postupaka, izbjegavanje rasprave;
- PRAVA OŠTEĆENIKA: brže obeštećenje žrtve, naknada štete;

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Postupanje Državnog odvjetništva u praksi kod primjene uvjetne odgode kaznenog progona

Kriteriji prilikom odabira posebnih obeza:

- vrsta kaznenog djela, povezati k. d. i obvezu, osobne okolnosti na strani okrivljenika, interes žrtve
- - naknada štete žrtvi, uplata određenog iznosa u humanitarne svrhe, isprika oštećeniku
- Rok za ispunjenje obveze
- Zakonski rok: godina dana (čl. 206d. st. 3. ZKP)
- U praksi: u pravilu obveze se izvršavaju u periodu od 3 do 6 mjeseci

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Opseg primjene uvjetne odgode kaznenog progona

- treba li proširiti ili smanjiti krug kaznenih djela na koje se može primijeniti uvjetna odgoda kaznenog progona (proširiti na kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do 8 godina ili suziti na kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do 3 godine);

Većina ispitanika smatra kako nije potrebno ni proširiti ni suziti krug kaznenih djela na koja se može primijeniti uvjetna odgoda

- Institut se ni sada ne primjenjuje pa nema potrebe proširivati krug kaznenih djela;
- Usklađeno s ostalim oblicima sporazumijevanja

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Odnos uvjetne odgode kaznenog progona s ostalim konsenzualnim oblicima postupanja

- Uvjetna odgoda – kazneni nalog (isti krug kaznenih djela)
 - **Uvjetna odgoda kaznenog progona**
 - dugotrajan i kompliciran postupak (pozivanje okrivljenika i oštećenika, komplicirani međuljudski odnosi, odobrenje od nadređenog, pristanak oštećenika, praćenje tijeka izvršenja obveza)
 - **Kazneni nalog**
 - jednostavnije rješenje, posebno u slučaju imovinskih kaznenih djela;
 - više se primjenjuje u odnosu na uvjetnu odgodu
- Sve ovisi o okolnostima pojedinog slučaja.

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Mišljenja ispitanika o razlozima niske primjene uvjetne odgode kaznenog progona u praksi:

- **DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO**
 - Kompliciran, dugotrajan postupak
 - Preopterećenost državnih odvjetnika,
 - Način rada državnog odvjetništva (suci, branitelji) – jednostavnije im je primijeniti kazneni nalog, inzistiraju na kažnjavanju okrivljenika, organizacija rada u okviru državnih odvjetništava
- **OKRIVLJENIK:** nespremni na suradnju, ne žele preuzeti ispunjenje obveze, lošeg imovnog stanja, smatraju kako će bolje proći u kaznenom postupku
- **OŠTEĆENIK:** nespremnost na suradnju, ne žele dati pristanak, smatraju kako se time pogoduje okrivljeniku

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Tužiteljska diskrecija i ovlasti suda

- Je li potrebna sudska kontrola?

- **DRŽAVNI ODVJETNICI: NE (18), NEMA ODGOVORA (2)**
 - Institut se ne zlorabljava od strane državnih odvjetnika
 - Usporila bi postupak i učinila ga složenijim
- **ODVJETNICI: NE (16), DA (2), NEMA ODGOVORA (2)**
 - Nema zlouporaba u praksi
 - Usporila bi postupak i opteretila sud
- **SUCI: NE (12), DA (4), NEMA ODGOVORA (4)**
 - Učinila bi postupak složenijim
- **ZAKLJUČAK: SUDSKA KONTROLA NIJE POTREBNA**

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Procesna prava okrivljenika (1)

Jesu li prava okrivljenika u dovoljnoj mjeri zaštićena prilikom primjene ovoga instituta?

Razumije li okrivljenik posljedice sporazuma?

Jesu li potrebna pravila (ili upute) o tome na koji se način okrivljenik obavještava o posljedicama sporazuma i o svojim pravima?

ZAKLJUČCI:

Budući da okrivljenik kod primjene ovoga instituta ima sva prava koja su inače zajamčena okrivljenicima, to je u načelu dovoljno da bi se odgovarajuće zaštitila njegova prava.

Bilo bi poželjno da se detaljnije regulira način na koji se okrivljenika obavještava o njegovim pravima i o posljedicama primjene sporazuma.

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Procesna prava okrivljenika (2)

Trebaju li to biti situacije obvezne obrane?

Treba li za te situacije vrijediti pravo na branitelja na teret proračunskih sredstava?

ZAKLJUČCI:

TEŽINA KAZNENIH DJELA, KAO I PRIRODA, CILJ, SADRŽAJ I POSLJEDICE SPORAZUMA NE OPRAVDAVAJU PRIMJENU INSTITUTA OBVEZNE OBRANE

MOGUĆNOST DA OKRIVLJENIK ANGAŽIRA BRANITELJA NE BI TREBALA OVISITI O NJEGOVOM IMOVINSKOM STANJU, STOGA JE OPRAVDANO DA I U OVIM SITUACIJAMA VRIJEDI PRAVO NA BRANITELJA NA TERET PRORAČUNSKIH SREDSTAVA

II. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE UVJETNE ODGODE KAZNENOG PROGONA U PRAKSI

Položaj žrtve

Je li žrtvama dana odgovarajuća uloga u okviru ovoga instituta?

Je li prikladno da je za primjenu ovog instituta uvijek potreban pristanak žrtve (osim ako žrtve nema)?

Jesu li prava žrtve u dovoljnoj mjeri zaštićena prilikom primjene ovoga instituta?

U kolikoj mjeri uloga koja je dana žrtvama utječe na nisku razinu primjene instituta u praksi?

ZAKLJUČCI:

POTREBNO JE PREISPITATI JE LI OPRAVDANO U SVAKOM SLUČAJU PRIMJENE INSTITUTA INZISTIRATI NA PRISTANKU ŽRTVE

POTREBNO JE DETALJNIJE REGULIRATI NAČIN NA KOJI SE ŽRTVE OBAVJEŠTAVAJU O POSLJEDICAMA PRIMJENE OVOGA INSTITUTA I O SVOJIM PRAVIMA U VEZI S NJIM

III. ZAKLJUČCI

1. Postojeća zakonska regulacija i manjak praktičnih smjernica za primjenu instituta stvaraju nezadovoljavajući pravni okvir koji ne služi kao valjana orijentacijska osnovica državnim odvjetnicima za primjenu instituta u praksi
 - Kvalitetnija zakonska regulacija i razrada i usvajanje praktičnih smjernica
2. Katalog kaznenih djela na koja se institut primjenjuje je odgovarajući
3. Ne postoji potreba za uvođenjem sudske kontrole

III. ZAKLJUČCI

4. Potrebno je jasnije zakonski urediti način na koji se okrivljenik obavještava o posljedicama primjene sporazuma, kao i proširiti pravo na branitelja na teret proračunskih sredstava i na ovaj institut

5. Potrebno je preispitati je li opravdano da je pristanak žrtve uvijek nužna pretpostavka za primjenu instituta i jasnije zakonski urediti način na koji se žrtva obavještava o posljedicama primjene sporazuma i o svojim pravima

6. Nije realno očekivati širu primjenu instituta u praksi

- Organizacijska pitanja
- Jačanje kapaciteta probacijskog sustava